

KS. JANUSZ MISIEWICZ

FEMINISTYCZNA INTERPRETACJA PISMA ŚW. JAKO PRZYCZYNEK DO KONTEKSTUALNEGO PODEJŚCIA DO BIBLI

Interpretacja jakiegokolwiek tekstu uzależniona jest zawsze od mentalności i duchowych potrzeb jego czytelników. Pewnym jego aspektem, nawet nieświadomie, odbiorcy tekstu poświęcają szczególnie dużo uwagi, przy innych nie zatrzymując się prawie wcale. Jest to zjawisko dość powszechne. Uwzględniając tę prawidłowość, dokument Papieskiej Komisji Biblijnej *Interpretacja Pisma św. w Kościele* prezentuje tzw. kontekstualne podejście do Biblii, według którego egzegeta (katecheta) może w swych badaniach akcentować nowe spojrzenia, odpowiadające współczesnym mu kierunkom myślenia. Do kontekstualnego podejścia do Biblii instrukcja zalicza problematykę związaną z teologią wyzwolenia i feminizmem¹. Szerzej zaprezentujemy tu zjawisko hermeneutyki feministycznej.

¹ PAPIESKA KOMISJA BIBLIJNA. *Interpretacja Pisma św. w Kościele*. Poznań 1994 s. 52-57 (dalej skrót: IPSWK). Zob. H.K. BERG. *Ein Wort wie Feuer. Wege lebendiger Bibelauslegung*. München. Stuttgart 1991 s. 250; H.B. GERL. *Feminismus*. W: *Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen*. Red. H. Gasper. J. Müller. F. Valentin. Freiburg – Basel – Wien 2000 k. 279.

1. CZYM JEST FEMINIZM?

Feminizm to doktryna i ruch społeczny, u którego podstaw leży przekonanie o krzywdzącym i niesprawiedliwym podporządkowaniu kobiet mężczyznom. Opiera się on na interpretacji przeszłych i aktualnych stosunków międzyludzkich jako niekorzystnych dla kobiet i oznacza radykalną, ideologiczną formę przemian strukturalnych, służącą uzyskaniu przez kobiety równorzędnej, a nawet decydującej roli w poszczególnych dziedzinach życia społecznego². Znana holenderska teolog, która przygotowała grunt pod rozwój feminizmu w Europie Zachodniej, Catharina J.M. Halkes pisze, że „feminizm zawiera w sobie fundamentalną i radykalną wolę wyzwolenia kobiet – jest procesem psychologiczno-społecznym; zakłada także dokładną analizę czynników życia społecznego i gospodarczego, które to czynniki mają wpływ na ucisk kobiet – jest więc procesem o podłożu ekonomicznym, i wreszcie sprzeciwia się panującej, jednostronnej kulturze męskulinistycznej – jest więc pewną formą antykultury”³. I dodaje: „Feminizm jest dla mnie czymś więcej niż tylko ruchem kobiecym, choć w pierwszej kolejności właśnie nim jest. Feminizm jest krytyką istniejącej kultury i panującej religii”⁴. Feminizm głosząc powszechną równość płci, neguje wagę różnic biologicznych, postulując jednocześnie budowanie społeczeństw jednorodnych.

Refleksje nad zagadnieniem dyskryminacji kobiet spotkać można we Francji już w dobie Oświecenia, gdzie powstawały tzw. kluby kobiece, w których dyskutowano o roli kobiet w ówczesnym społeczeństwie. Wielka Rewolucja Francuska uchwaliła już w roku 1791 *Deklarację Praw Kobiet*, a niemiecka romantyka od roku 1800 szczyliła się wieloma prominentnymi działaczkami, które włączały się w walkę o prawa kobiet⁵. W USA walka kobiet o prawo do udziału w życiu publicznym rozpoczęła się od działań na rzecz zniesienia niewolnictwa. Postulowano również przyznanie kobietom we wszystkich

² *Feminizm*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 5. Red. L. Bieńkowski [i in.]. Lublin 1989 k. 115.

³ C.J.M. HALKES. *Gott hat nicht nur starke Söhne. Grundzüge einer feministischen Theologie*. Gütersloh 1980 s. 20.

⁴ *Tamże*. s. 118.

⁵ Por. GERL. *Feminismus*. k. 279.

sferach życia tych samych uprawnień, jakie posiadali mężczyźni. Jednak prawdziwy przełom w spojrzeniu na rolę płci i na społeczny status kobiety przyniósł wiek XX, a dokładniej jego druga połowa (rok 1968), kiedy to fala protestów studenckich w Stanach Zjednoczonych, Europie Zachodniej i Ameryce Łacińskiej zaowocowała powstaniem ruchu feministycznego – tzw. drugiej fali. Drugiej, ponieważ o ile emancypantki z XVIII i początku XIX w. domagały się zrównania w prawach z mężczyznami, a sufrażystki z przełomu XIX i XX w. za główny swój cel stawiały uzyskanie prawa wyborczego i zniesienie dyskryminacji zawodowej kobiet, o tyle feministki drugiej fali postulują budowę nowych struktur społecznych, opartych na całkowitym zniesieniu ról przypisanych płci. Według feministek drugiej fali przyszłe społeczeństwo powinno być wolne od jakiegokolwiek zróżnicowania między kobietą a mężczyzną. Słynna teza Simone de Beauvoir: „Nikt nie rodzi się kobietą, kobietą się dopiero staje”, wyraża przeświadczenie o społeczno-kulturowej, męskiej dominacji w świecie⁶. Feministki obnażają – ich zdaniem – i poddają krytyce tzw. „seksizm”, czyli dyskryminację kobiet na niemal wszystkich płaszczyznach życia. Warto podkreślić, że druga fala ruchu kobiet zaowocowała eksplozją studiów feminologicznych we wszystkich niemal dziedzinach nauk humanistycznych. Wiele uniwersytetów na świecie utworzyło nawet osobne wydziały poświęcone badaniom feministycznym⁷.

W miejscu tym należy wspomnieć o tzw. trzeciej fali feminizmu, której powstanie datuje się na początek lat 90. XX w. Trzecia fala kształtuje się w opozycji zarówno do tzw. postfeminizmu głoszącego pogląd, że postulaty równości płci zostały formalnie spełnione, jak i feminizmu drugiej fali. Feministki trzeciej fali stawiają sobie przede wszystkim cele praktyczne i to na skalę globalną. Ich celem jest walka z wszelkimi przyczynami niesprawiedliwości i to nie tylko wobec kobiet. Za „niesprawiedliwość” uchodzi więc zarówno pozbawienie kobiet dostępu do edukacji, jak i prawo do aborcji czy brak akceptacji społecznej homoseksualizmu. Zwolenniczki trzeciej fali stawiają sobie za cel edukację młodych kobiet, by były one wolne, szczęśliwe, dumne ze swojej kobiecości i nie bały się jej rozwijać. Celem nad-

⁶ *Tamże*. k. 281.

⁷ E.J. JEZIERSKA. *Feministyczne podejście w interpretacji Biblii*. „Collectanea Theologica” 66:1996 nr 1 s. 66.

rzędnym ruchu jest wykreowanie globalnej „siostrzanej wspólnoty”, w której znajdują się wszyscy autentycznie realizujący jakkolwiek rozumianą kobiecość. Warto podkreślić, że feministki trzeciej fali mniej uwagi przykładają do relacji kobieta – mężczyzna i dyskryminacji kobiet, a więcej do rozkładu siły i władzy, uważając, iż należy tak je przebudować, aby kobieta mogła autentycznie realizować się we wszelkich sferach życia społecznego. Co ciekawe, zwolenniczki tej fali nie traktują „upłciowienia” języka, myśli, kultury jako zła (w przeciwieństwie do pierwszej czy drugiej fali feminizmu) czy nawet jako przeszkody na drodze do pożądanego równości, ale – wręcz przeciwnie – przyjmują ją za fakt i wartość, pragnąc swobodnie wyrażać i realizować indywidualnie rozumianą kobiecość. W polu zainteresowań feministek trzeciej fali pojawia się również nowe pojmowanie płciowości. „Sex” – płeć biologiczna „wpisana” niejako w ciało, traci na znaczeniu na korzyść „gender” – płci kulturowej, realizującej się w konkretnym kontekście kultury⁸.

2. ZAŁOŻENIA I ZADANIA BIBLIJNEJ HERMENEUTYKI FEMINISTYCZNEJ

Biblijna hermeneutyka feministyczna jest jednym z narzędzi i jednym z aspektów ruchu feministycznego. Współczesna hermeneutyka biblijna stara się jednak odejść od typowo „kobiecej” problematyki i koncentruje się na krytyce „męskiego” piętna odcisniętego na chrześcijańskiej teologii, traktując ją jako wypaczenie Boskiego planu, spowodowanego uwarunkowaniami kulturowymi i językowymi w czasach tworzenia się doktrynalnych podstaw Kościoła. Zdaniem zwolenników feministycznych nurtów myślenia, klasyczna teologia rozwinęła się z wykluczeniem życiowego doświadczenia całych pokoleń kobiet, co najdotkliwiej odbiło się na antropologii chrześcijańskiej. Dlatego fundamentalne pojęcia, takie jak „Kościół”, „Bóg”, „łaska”, „zbawienie”, muszą być wypełnione nową treścią, uwzględniającą tłumione dotąd lub odrzucane przemyślenia i odczucia kobiet. W związku z tym nową i twórczą reinterpretacji wymaga nie tylko Biblia,

⁸ Por. M.-T. WACKER. *Auf dem Weg zu einer geschlechtergerechten Bibelwissenschaft*. „Bibel und Kirche” 2008 nr 2 s. 103.

ale także pisma Ojców Kościoła i cały późniejszy dorobek teologiczny⁹. W Biblii – zwracając uwagę zwolennicy tego nurtu – dominuje nie tylko wizja Boga – mężczyzny, ale i męski punkt widzenia całej rzeczywistości. Biblijny Bóg jest Królem, Wodzem, Prawodawcą; jest Pantokratozem i nie przestaje ujawniać jednostronnie męskich przymiotów. Dla kobiet – obraz ten – jest wręcz odpychający, a w każdym razie trudny do przyjęcia¹⁰. Należy zatem dokonać reinterpretacji zasadniczych pojęć teologicznych w ramach chrześcijaństwa, począwszy od nowego zrozumienia, czym jest chrześcijaństwo. A powinno być ono – zdaniem zwolenników feministycznego ujmowania teologii – w pewnym sensie ruchem kontestującym, skierowanym przeciwko *status quo*, przeciwko strukturom tradycyjnej religijności i stosunkom społecznym, w tym także rodzinnym. Radykalizm pierwotnego chrześcijaństwa został z czasem przez Kościół złagodzony, instytucjonalne chrześcijaństwo powróciło do modelu hierarchicznego, patriarchalnego, a nawet legitymizowało niesprawiedliwe stosunki społeczne rzekomą wolą Bożą¹¹. Zwolenniczki feministycznej teologii odrzucają tę część tradycji, która usprawiedliwia dyskryminację kobiet. Biblijne teksty o podporządkowaniu kobiet mężczyznom uznają za rezultat wpływów pozachrześcijańskich, tendencji konformistycznych wobec żydowskiego patriarchalizmu oraz neoplatonickiej pogardy dla kobiet.

⁹ Doskonały znawca Starego Testamentu, profesor z Osnabrück K. Dohmen dodaje: „Zum Teil werden hier biblische Texte oder auch die gesamte Bibel als Produkt patriarchalischer Gesellschaften und ihrer Herrschaftsstrukturen gesehen bzw. abgelehnt. Zum Teil wird aber auch versucht, die biblische Botschaft zeitabhängigen patriarchalischen Vorstellungen, besonders beim Gottesbild, zu befreien und sie neu zu interpretieren”. K. DOHMEN. *Die Bibel und ihre Auslegung*. München 1998 s. 69.

¹⁰ Że Biblia ukazuje kobietę w sposób tendencyjny pokazuje – zdaniem feministek – przykład postaci Ewy i Maryi. To Ewie rodzaj ludzki zawdzięcza konsekwencję grzechu pierwotnego, a kobiety status zależności od mężczyzn. Ewa uchodziła (uchodzi?) za symbol grzechu i pożądania. Dzięki swej słabości poddała się grzechowi i doprowadziła do upadku mężczyzny. Od tej pory uchodzi za symbol nieuporządkowanej seksualności i nieokreślonego pożądania. Tymczasem Maryja w swej bezgrzeszności pozbawiona jest niemal przymiotów kobiecości. Jest uosobieniem czystości i wierności. I czyż nie jest to schemat stworzony dla kobiet przez mężczyzn? – pytają feministki. Stworzony po to, by utrzymać je w stanie upokorzenia, z drugiej zaś strony – zauroczyć ideałem wręcz niemożliwym do realizacji. Zob. M. CZAJKOWSKI. *Egzystencjalna lektura Biblii*. Seria: *Jak rozumieć Pismo św.* T. 6. Red. J. Kudasiewicz. Lublin 1993 s. 130. Por. BERG. *Ein Wort wie Feuer*. s. 251.

¹¹ Por. M. OEMING. *Biblische Hermeneutik*. Darmstadt 1998 s. 130.

Starają się dowartościować żeńskie pojęcia teologiczne, takie jak „matka”, „mądrość”, „mariologia”, i podkreślają znaczenie żeńskich symboli religijnych. Nowego zatem odczytania wymagają zarówno męskie symbole „Boga” czy „Chrystusa”, jak żeńskie „Kościoła” czy „Stworzenia”. Dotyczy to również kluczowych dla chrześcijaństwa pojęć „grzechu” i „łaski”. Przewartościowanie pojęć i symboli musi podkreślać tożsamość płci oraz wspólną odpowiedzialność za świat¹².

Na tle patriarchalnych uwarunkowań i tendencyjnych, antykobiecych rozważań pojawia się jednak w Biblii Jezus. Zdaniem zwolenników feministycznej interpretacji Pisma św., jednym z aspektów zbawczej działalności Chrystusa było przywrócenie partnerskich stosunków między mężczyznami i kobietami. Jezus rozmawia z kobietami w miejscach publicznych (J 8,10 n), pozwala im się dotykać, słucha kobiet, uzdrawia je, jest wolny od jakichkolwiek uprzedzeń i schematów. To kobiety znajdują się w najbliższym otoczeniu Jezusa, by współuczestniczyć w jego misji, towarzyszą mu wreszcie aż po krzyż (J 19,25; Łk 23,49;) i są pierwszymi świadkami Jego zmartwychwstania (J 20,1 n; Łk 24,1 n). Jeśli śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa traktować poważnie, jako zwycięstwo Królestwa Bożego nad grzechem, to pojednanie w Chrystusie oznacza również autentyczne pojednanie płci – argumentują zwolennicy feministycznego spojrzenia na Biblię. Mistyczny związek Chrystusa z Oblubienicą (Kościołem) nie prowadzi ostatecznie do modelu „Pan-poddany(a)”, ale do pełnej jedności. „Męskie” cechy Chrystusa (Boga) traktuje się poważnie dlatego, że według naszych grzesznych przekonań nad żeńską „Ekklezią” musi panować mężczyzna jako „Pan” czy „Ojciec”. W rzeczywistości Bóg jest zarazem Ojcem i Matką, a pełnia człowieczeństwa realizuje się we wspólnocie kobiet i mężczyzn. Symbolika grzechu pierwotnego odsyła nas do tragicznego rozdarcia między kobietą a mężczyzną, czego skutkiem stał się patriarchalizm. Jednak Krzyż Chrystusa przewyciężył to rozdarcie – w Jezusie Chrystusie pierwiastki męski i żeński zarazem tworzą jedność, której na imię człowiek¹³. To androgeniczne ujęcie osoby Jezusa widzi w Nim wzór człowieka pełnego i doskonałego; człowieka a nie jedynie mężczyzny.

¹² Por. BERG. *Ein Wort wie Feuer*. s. 251.

¹³ Por. K. FRÖR. *Was bleibt vom Worte Gottes? Glaubensverkündigung in neuer Sprache*. Red. F. Schlösser. Limburg 1968 s. 40.

3. METODA I KRYTERIA FEMINISTYCZNEJ HERMENEUTYKI BIBLIJNEJ

Mając świadomość wielowiekowego nawarstwienia się patriarchyizmu i maskulinizmu w Biblii, teologia feministyczna zadaje pytanie: w jaki sposób dotrzeć do „nieskażonych” źródeł biblijnego przekazu? Jaką metodą prowadzić badania, które pozwoliłyby osiągnąć tak postawiony cel? Feministyczna hermeneutyka biblijna nie wypracowała swej własnej metody badawczej; posługuje się metodami powszechnie stosowanymi w egzegezie, zwłaszcza metodą historyczno-krytyczną¹⁴. Niektórzy doprecyzują ponadto, że chodzi tu o historyczno-krytyczne badanie kobiecych postaci w Biblii. Do tej grupy metod dołącza się jednakże jeszcze dwa kryteria¹⁵. Pierwsze to tzw. hermeneutyka podejrzeń. Opiera się ona na braku zaufania wobec tekstów Pisma św. znajdujących się w ostatecznym stanie redakcyjnym. Należy odróżnić pomiędzy Słowem Bożym a słowem ludzkim oraz odtworzyć przyjazne pierwotnie kobietom teksty, które w historii tradycji uległy wypaczeniu. Obecny, czyli kanoniczny tekst biblijny w żadnym wypadku nie może mieć charakteru normatywnego, ale – wprost przeciwnie – należy poszukiwać jego „pra-tekstu”, „pra-wersji” przyjaznej kobietom¹⁶. Historia pisana jest zazwyczaj przez zwycięzców (mężczyzn?) i dlatego, aby dotrzeć do prawdy, nie należy zbyt ufać tekstom, lecz szukać w nich śladów innej rzeczywistości. Dobry przykład zastosowania hermeneutyki podejrzeń może ilustrować historia Dawida i Batszeby opisana w 2 Sam 11,2-4. Tekst opowiada, iż „Pewnego wieczora Dawid, podniósłszy się z posłania i chodząc po tarasie swego królewskiego pałacu, zobaczył z tarasu kąpiącą się kobietę. Kobieta była bardzo piękna. Dawid zasięgnął wiadomości o tej kobiecie. Powiedziano mu: «To jest Batszeba, córka Eliama, żona

¹⁴ „Bei genauer Betrachtung stellt man fest, dass die feministische Auslegung nicht auf der Basis einer eigenen Auslegungsmethode arbeitet, sondern sich verschiedener methodischer Konzepte bedient und somit präziser in den Bereich feministischer Hermeneutik im Sinne einer spezifischen Verstehensperspektive einzuordnen ist”.
DOHMEN, *Die Bibel*. s. 69.

¹⁵ IPSWK s. 56.

¹⁶ Por. OEMING, *Biblische Hermeneutik*. s. 130. Zob. G. THEIBEN, *Zur Bibel motivieren. Aufgaben, Inhalte und Methoden einer offenen Bibeldidaktik*. Gütersloh 2003 s. 68.

Uriasza Chetyty»). Wysłał więc Dawid posłańców, by ją sprowadzili. A gdy przyszła do niego, spał z nią. A ona oczyściła się od swej nieczystości i wróciła do domu”. Zdaniem zwolenniczek hermeneutyki podejrzeń tekst ten w opracowaniach przeważnie męskich egzegetów, interpretowany jest jako historia uwiedzenia Dawida przez Batszebę, mimo że w tekście o tym nie ma przecież mowy. W różnych komentarzach egzegetycznych Batszebie zarzuca się, że świadomie wybrała miejsce kąpieli i z premedytacją się obnażyła, chcąc zwrócić uwagę na siebie i uwieść króla. Zdaniem feministek, mimo iż to żona Uriasza Chetyty stała się ofiarą lubieżności Dawida, oskarża się ją o „kobietę kokieterię”, podstępne doprowadzenie Dawida do „niezdrowej uwagi” i w rezultacie do „zaplanowanego” cudzołóstwa. Trzeba w tym miejscu dodać, że również i w malarstwie czy szerzej, w sztuce różnych epok, Batszebę przedstawia się przeważnie jako kobietę podstępną, która skapo odziana kusi bezbronnego, bezwolnego i wystawionego na jej wdzięki Dawida. Jeśli do tak dokonanej interpretacji dodamy jeszcze tekst opisujący zabiegi Batszeby o tron dla swego syna Salomona (1 Krl 1,11 nn), to ocena roli Batszeby jest jednoznaczna. Z taką interpretacją nie zgadzają się jednakże zwolenniczki hermeneutyki podejrzeń, twierdząc, że w omawianym tekście ogólne hebrajskie sformułowanie „rachaz” – „myć się” w tendencyjny i typowo męski sposób zostało przeinaczone i zinterpretowane jako „kąpać się nago”¹⁷. W rezultacie więc tak prostego zabiegu językowego, król Dawid został usprawiedliwiony i uwolniony od własnej odpowiedzialności za zaistniałą sytuację; Batszeba natomiast przeszła do historii jako główna winowajczyni opisanych wydarzeń, obarczona grzechem cudzołóstwa. Tymczasem to żona Uriasza stała się ofiarą zapędów i lubieżności króla. Samotna kobieta, realia Wschodu, „zapraszający” król i władca – czyż mogła odmówić? Nie przyjść? Należy zatem – zdaniem feministek – nie ufać tekstowi i jego oficjalnej interpretacji, lecz – prowadząc swoje własne dociekania historyczno-krytyczne – obnażać męską i niesprawiedliwą ocenę roli kobiet w Piśmie św.¹⁸

¹⁷ Por. OEMING. *Biblische Hermeneutik*. s. 130.

¹⁸ *Tamże*. s. 133-134.

4. CZY NALEŻY „BAĆ SIĘ” FEMINISTYCZNEJ HERMENEUTYKI?

Warto w tym miejscu zapytać o ocenę feministycznego podejścia do Pisma św. Czy wszystko, co wypracowała teologia feministyczna jest z gruntu rzeczy złe, niebezpieczne i zabarwione niezdrową ideologią? Wydaje się, że nie. Na fakt ten zwraca uwagę dokument Papieskiej Komisji Biblijnej z 1994 r. (*Interpretacja Pisma św. w Kościele*). Mówi on o nowym podejściu w omawianej interpretacji, którą można by określić jako „nowe czytanie i nowe rozumienie”, tzn. dostrzeganie niezauważalnych dotąd aspektów świętych tekstów¹⁹. Zdaniem dokumentu postawa taka, zaliczana do pozytywów egzegezy feministycznej, powoduje, że kobiety coraz bardziej biorą czynny udział w badaniach egzegetycznych. Dostrzegają one, wyraźniej niż mężczyźni, obecność i znaczenie kobiet w Piśmie św. i w Kościele. Poszerzenie horyzontów współczesnej kultury, dzięki uwrażliwieniu na godność kobiety i jej roli w Kościele i społeczeństwie, doprowadziło do tego, że w tekstach biblijnych szuka się odpowiedzi na nowe pytania, co z kolei stwarza okazję do dokonywania coraz to nowych odkryć. Wrażliwość kobieca przyczynia się wreszcie do zdemaskowania i skorygowania pewnych utartych już poglądów, w gruncie rzeczy jednak tendencyjnych i głęboko niesprawiedliwych²⁰. W studiach nad Starym Testamentem zwolennicy egzegezy feministycznej włożyli wiele wysiłku, aby lepiej ukazać obraz Boga. Biblijny Bóg nie może uchodzić za projekcję mentalności patriarchalnej. Jest On, co prawda, Ojcem, ale także Bogiem miłości matczynej, macierzyńskiej czułości i ufności²¹. Dzięki badaniom feministycznym hermeneutyka biblijna może wreszcie przezwyciężyć pewien specyficzny historyzm, który zasklepia w sobie raz na zawsze uznane i zaaprobowane interpretacje. Pozwala to na nowe spojrzenie na Biblię, na odkrywanie tych pokładów myśli i idei, które dotąd nie były dostrzegane lub których dostrzegać nie chciano.

¹⁹ IPSWK s. 56. Zob. H.K. BERG. *Grundriss der Bibeldidaktik. Konzepte – Modelle – Methoden*. München – Stuttgart 1993 s. 63.

²⁰ IPSWK s. 56-57

²¹ *Tamże*.

Faktem są również pewne uwagi krytyczne, jakie podnoszone są pod adresem hermeneutyki feministycznej. Rację mają ci, którzy zauważają, że egzegeza feministyczna, w miarę jak coraz bardziej umacniała się na swojej pozycji, narażała się coraz wyraźniej na niebezpieczeństwo interpretowania tekstów biblijnych w sposób tendencyjny lub zupełnie dowolny. Dowolności sprzyjała, jak wspomniano już wyżej, nieufność wobec stosowanych metod badawczych. Jeśli np. metodzie historyczno-krytycznej odbierze się status obiektywizmu, wówczas własne, subiektywne, specyficznie grupowe doświadczenia i przekonania stają się miarą wszechrzeczy – powstaje więc pozór naukowości i anarchistyczna dowolność²². Anarchia intelektualna prowadzi zaś do fałszowania obrazu Biblii i szukania w niej jedynie argumentów do gotowego, już wcześniej wypracowanego ideologicznie, obrazu rzeczywistości.

DIE FEMINISTISCHE BIBEL AUSLEGUNG ALS BEITRAG ZUM KONTEXTUELLEN ZUGANG ZUR BIBEL

Z u s a m m e n f a s s u n g

Feministische Theologie versteht sich als Reaktion und Protest gegen eine jahrhundertelange, einseitig androzentrische Theologie. Sie drückt sich aus in der Berufung auf eine von patriarchalischen Zügen stark geprägte Bibel, in der androzentrischer Kultur und hierarchischer Kirchenstruktur. Sie will aber ein neues Menschenbild prägen, die Beziehungen zwischen Mann und Frau theologisch erklären und zu einer Neuformulierung von Glaubenslehre und Theologie kommen.

Słowa kluczowe: feminizm, feministyczna hermeneutyka biblijna, egzegeza, teologia biblijna.

Key words: feminism, feminist biblical hermeneutics, exegesis, biblical theology.

²² Por. BERG. *Ein Wort wie Feuer*. s. 269.